

બાળકોની ભૂલો સુધારવાનાં નહીં પરંતુ જિવારવાનાં પગલાં લો

કોઈક બાળક જિદ્દી હોય છે કે કોઈક તોફાની, તો વળી કોઈક અત્યંત શરમાળ હોય છે. આ કોઈ રોગ નથી. કુમળા છોડને તો વાળીએ તેમ વળે. આથી જો તેમના ઉછેરમાં યોગ્ય ધ્યાન રાખવામાં આવે તો આ સમસ્યા દૂર થઈ શકે છે. ક્યારેક ધાકધમકીથી, ક્યારેક પ્રેમ-સમજાવટથી, તો ક્યારેક સખતાઈ કરવાની જરૂર પડે છે. તમારા સંતાનની આવી જ સમસ્યાઓનું નિરાકરણ આ કોલમ દ્વારા થશે. તો દરેક માતાપિતાએ વાંચવા અને વંચાવવા જેવી એક પુસ્તિકા.....

‘અમારો ચિરાગ ઘરમાં એકદમ એકટિવ બોલકણો રહે પણ ઘરની બહાર બીજાઓ સામે એકદમ ચૂપ થઈ જાય છે;’ ‘અમારા મનીષને બીજાઓને મારતા કેમ રોકવો એ એક કાયમી સવાલ થઈ ગયો છે.’ ‘અમે તો કોઈ જુદું બોલતા જ નથી. છતાંયે અમારી સ્વીટી જુદું બોલતા અને ગાળો બોલતા શીખી છે. હવે તો શરમ આવે છે!’; ‘અમે તો અમારાં બાળકો માટે શિસ્તના ખૂબ આગ્રહી છીએ પણ દાદા-દાદી જ બાળકોને બગાડે છે!’ ‘ગમે તેટલું સમજાવો, મારો, ધમકાવો છતાંયે બબલું તેનું ધાર્યું જ કરે છે’ વગેરે વગેરે જેવી સમસ્યાઓ પેઢી દર પેઢી કાયમ ચાલતી આવે છે. બાળકને ઉછેરવું કેવી રીતે તે બાબતે ઘણા તજજ્ઞો ચિંતકો શિક્ષણશાસ્ત્રીઓ પોતાની થીયરીઓ વર્ણવે છે. પેઢી દર પેઢી સમસ્યા તો એની એ જ રહે છે અને ઉકેલના સિધ્ધાંતો પણ એ જ રહે છે પણ બદલતા જમાના સાથે તેના રસ્તા જુદા જુદા બને છે અને છેવટે મંજિલ એક જ હોય છે. આવી અનેક ઝીણી ઝીણી સમસ્યાઓને આજના યુગ પ્રમાણે વૈજ્ઞાનિક અભિગમથી ફરી એક વાર સરળતાથી વિશ્લેષણ કરવાનો આ એક પ્રયાસ શરૂ કરીએ છીએ.

શરૂઆત એક હળવી રમૂજથી જ હોય તો કેવું? એક પ્રબુધ્ધ શિક્ષણશાસ્ત્રી પહેલેથી બાળઉછેર બાબતે પોતાના ચોકકસ વલણો માટે અને થિયરી માટે જાણીતા હતા. લગ્નના વર્ષો બાદ તેમને ફરી મળવાનું થયું ત્યારે પૂછ્યું કે ‘તમારા ચાર બાળકો હવે તો મોટા થઈ ગયા હશે અને તમારી બાળઉછેરની થિયરી ચાર વાર સફળતાપૂર્વક અમલમાં પણ મૂકાઈ હશે’. તેમણે લમણે હાથ મૂકીને કહ્યું કે લગ્ન પહેલાં એક થિયરી હતી પણ હવે તો ચાર થિયરી જુદી જુદી છે અને બીજી અનેક બાળઉછેરની થિયરી સ્વીકારવા તૈયાર છું.’

એટલે કે દરેક બાળકની આગવી લાક્ષણિકતા હોય છે એક જ મા-બાપના, એક જ ઘરમાં કુટુંબમાં ઉછેરેલા ભાંડુઓ એકદમ અલગ, તદ્દન વિરુધ્ધ સ્વભાવ ધરાવી શકે છે. બધા બાળકોને એક જ સોટીથી હાંકી ના શકાય. દરેક માટે નિયમોમાં તેને અનુરૂપ ફેરફાર કરવા જ પડે.

મોટાભાગના વાલીઓની સમસ્યાના મૂળમાં છેવટે વાલીઓએ જ પોતાનું વતંન સુધારીને બાળકના વતંનમાં સુધારો લાવવો પડતો હોય છે. એટલે કે ‘બાળઉછેર’ શબ્દ આ સમસ્યાને વર્ણવવા ટુંકો પડે છે. તે માટે વાલીઓને પણ આવરતો કંઈ શબ્દ હોવો જોઈએ.

સાઈકોલોજિસ્ટો અને બીહેવીઅર સાઈન્ટીસ્ટોના લાંબા ગાળાના ઓબ્ઝરવેશનો એવું કહે છે કે દેરક વાલી પોતાના બાળકને ઉછેરતી વખતે, તેની સાથે વર્તતી વખતે છેવટે તો પોતાના બાળપણના અનુભવો, તેની સાથે થયેલ પોતાના વાલીઓ અને અન્યોના વહેવાર વર્તનનું પ્રતિબિંબ પાડે છે. બાળપણના શરૂઆતના છ થી ૧૦ વર્ષના અનુભવોનું ભાથું માણસને જિંદગીભરના વહેવારોનું બેકગ્રાઉન્ડ પૂરું પાડે છે. એટલે સુખી બાળપણ વિતાવેલ અને વ્યવસ્થિત ઉછેરેલ બાળક જ પુખ્ત વયે ઠરેલ શાંત નાગરિક બની શકે છે.

અત્યાર સુધીના જમાનામાં સંયુક્ત કુટુંબોમાં બાળઉછેર ઘરના બધા સભ્યોનો સહિયારો પ્રયાસ રહેતો. બાળક ક્યારે મોટું થઈ ગયું તેની માબાપને જાણે ખબર જ ના પડતી. આ કામ દાદા-દાદી વડીલો જ પુરુ કરી લેતાં. બદલાતા જમાના સાથે વિભક્ત કુટુંબોમાં માબાપ માથે વધુ જવાબદારી આવી પડે છે અને અનુભવનો અભાવ સમયનો અભાવ, અન્ય જવાબદારીઓ થકી શારીરિક માનસિક તાણ, આધુનિક જમાનાની અપેક્ષાઓ, સામે બાળકોની માંગણીઓ અને બદલાતા કલ્ચર પ્રમાણેનું વર્તન ઘણી આગવી સમસ્યાઓ પણ ઊભી કરે છે. પહેલાં તો સમસ્યાઓ હલ કરવા વડીલો રહેતા, હવે કદાચ પુસ્તકો, ઈન્ફોર્મેશન હાઈવે, પેરેન્ટીંગ ક્લાસીસ વગેરેનો આશરો વધુ લેવો પડશે. વિદેશી કલ્ચરની આયાત સાથે તેની સમસ્યાઓના નિવારણ માટે તેના નુસ્ખાઓ પણ અપનાવવા પડશે તેઓએ કરેલી ભૂલો વહેલી સમજ આપણે સુધારાના નહી પણ આગોતરા જ નિવારણનાં પગલાં લેવાં પડશે.